

Л. В. Іванникова, О. В. Давиденко

Миколая християнське свято

МИКОЛАЯ – християнське свято на честь святителя Миколая, архієпископа Мірлікійського. Християни, представники ін. релігій і навіть атеїсти виявляють пошану до нього: складають пісні й легенди (відомий укр. кант «Ой хто, хто Миколая любить»), зображають на іконах і корогвах, на його честь будують храми, засновують монастирі (науковці засвідчують, що тільки в Києві за тисячу років на честь Миколая освячено 48 храмів, каплиць і вівтарів, зокрема Миколая Святого костел у Києві, Миколи Набережного церква у Києві, Миколи Притиска церква у Києві), називають міста (Миколаїв). Ще за життя майбут. святий мав дар зцілювати хворих, воскрешати померлих, рятувати від смерті на морі. Народився Миколай 270 р. у м. Патара (провінція Лікія, Рим. імперія). З юних літ вів побожне й аскет. життя. Його дядько, також Миколай, що був єпископом у цьому ж місті, висвятив його на священика. Вирушивши у Палестину на поклоніння святим місцям, дядько тимчасово доручив племінникові керівництво єпархією. Майбут. святий піклувався про свою паству так само ревно. Ставши власником великого багатства після смерті батьків, він усе роздав бідним парафіянам. Відомий факт врятування від розпусти трьох дочок збіднілого багача: таємно вночі Миколай закинув їм три мішки золота у вікно, завдяки чому вони успішно вийшли заміж. Очевидно, саме звідси походить звичай дарувати дітям подарунки в ніч на св. Миколая. Згодом він вирушив до Палестини поклонитися святим місцям, повернувшись до Лікії, мав намір усамітнитися у монастирі, однак після смерті архієпископа м. Міри Миколай очолив Лікій. митрополію. У цьому високому сані він був для пастви прикладом істинно християн. ставлення до життя. Коли 319 у Рим. імперії знову почалися гоніння на християн, Миколай був ув'язнений за проповідування християнства. Брав участь у Першому Вселен. соборі (325), який утвердив догмати православ. віри (відомі як «Символ віри»). Після собору архієпископ повернувся до пастви й далі був для неї справж. духов. отцем і заступником. Помер 6(19) грудня 343, його тіло покладено в собор. церкві м. Міри. Невдовзі нетлінні мощі почали виділяти духмяне миро, помазавшись яким вірні одержували зцілення від душев. і тілес. хвороб. 1087 мощі св. Миколая перенесені в італ. м. Бар, на честь цієї події 9(22) травня встановлено свято. Св. Миколай отримав від Бога благодать захищати мандрівників і рятувати людей на водах. За переказами, один із таких випадків трапився у Києві, за князювання Всеволода I (1078–93). Міщанин із дружиною та немовлям плыв до Вишгорода (нині місто Київ. обл.), щоб поклонитися святим

мощам Бориса і Гліба й чудотвор. образу св. Миколая. На зворот. шляху мати задрімала і впустила в річку немовля, яке одразу потонуло. А вранці паламарі Софій. собору в Києві знайшли дитину на хорах перед образом св. Миколая Чудотворця. Відтоді той образ відомий під іменем Миколи Мокрого ікона, а на честь тієї події на Подолі споруджено церкву Миколи Набережного, в якій він і досі зберігається. Свято М., зародившись у Барі, мало локал. характер, звідси воно поступово поширилося на укр. землі, де швидко стало одним з улюблених, а традиції його святкування набули всеукр. характеру. Від кін. 12 ст. почали фіксувати й власні укр. оповідання про чуда, які творив Миколай не лише у Візантії, а й в Україні-Русі. Св. Миколай користувався в українського народу більшою повагою порівняно, напр., зі св. Петром: його ім'я часто зустрічалося в різних замовляннях та молитвах і майже не вживалося в анекдот. чи гуморист. оповідях. Здавна відзначали зимове (19 грудня) і весняне (22 травня) свято М. Зимовий Миколай виступав уособленням самої зими. Гуцули, зрештою, так і звали зиму св. Миколою, весну – св. Юрієм, літо – св. Петром, а осінь – св. Дмитром. На Острогжчині на зимового Миколу починали сватання. Цього дня ті, хто задумав женитися, правили молебень, і тому нар. приповідки нарікали, що св. Микола «занадто молебні любить». За традицією, старші господарі села на свято збиралися, щоб зварити пшенич. пива і влаштувати святкові розваги. На Харківщині три дні (17, 18, 19 грудня) називали Миколіними святами, тоді варили кутю й узвар, щоб у наступ. році був урожай на овочі та ячмінь. Із зимовим Миколою пов'язували деякі прикмети, зокрема в Карпат. Україні казали: «Яка година на Миколи, така буде й на Різдво», на Волині зауважували: «Як на Миколи іній, буде овес...». Весняний Микола став, як і св. Юрій, опікуном веснування. Таке календарне «сусідство» зумовило те, що в день св. Миколи проводили дії, що, зазвичай, робили на св. Юрія (виганяли худобу на пашу). М. Грушевський згадував, що билинно-легендар. образ ідеалізов. весін. орача Микули склався не без впливу весін. Миколи, – зокрема вказують на це билинні варіанти, де Микула виступає з плугом у дорогих шатах. Із весняним Миколою пов'язана й приповідка: «До Миколи не сій гречки, не стрижи овечки...», бо ще можуть вернутися морози. Звичаю дарувати щось дітям на М. в Україні раніше не було. Він походить з середньовіч. Німеччини, де діти отримували солодощі (горіхи, сухофрукти та особливі солодкі хлібці), шкіль. приладдя, зрідка іграшки, які клали в нові чи полагождені й начищені старі черевики. Діти, котрі протягом року не слухалися батьків, діставали цього дня різочки. В англ. країнах, зокрема США, Миколая ототожнюють із Санта-Клаусом, а в Італії – з міфол. персонажем Бефаною. З Німеччини цей звичай поширився на сусідні країни – Австрію, Нідерланди, Чехію, Словаччину, Польщу, звідки, ймовірно, перейшов і на укр. землі. Підтверджується це й тим, що звичай класти дітям подарунки під подушку зберігся передусім на Правобереж. Україні, яка довгий час перебувала у складі Речі Посполитої. У рад. період, який характеризувався воєнн. атеїзмом, боротьбою з релігією й вірою, свято М. не відзначали, однак серед сільс. населення, особливо Зх. України, яка належала до СРСР значно менший проміжок часу, ця традиція добре збереглася. У незалеж. Україні відбулося відродження

святкування дня св. Миколая. Свято стало популярним у всіх регіонах України, особливо його люблять діти, які отримують у цей день подарунки. Прикметно, що нині на М. популярними є добродійні заходи не лише у церк. громадах, а й світські благод. проекти, спрямовані на виявлення турботи про тих, хто її потребує. У школах напередодні свята проводять уроки, на яких розповідають про життя Миколая, його добрі справи, вчать дітей бути чуйними, слухняними, допомагати іншим, у листах, які діти пишуть до св. Миколая, не лише просити про подарунки, а й правдиво розповісти про свої добрі справи й гарні вчинки. На день св. Миколая у багатьох містах України розпочинаються різдвяно-новорічні свята, запалюють ялинку, відкривають будиночки св. Миколая. У Львові щороку проходить акція «Миколай тебе не забуде!», діє «Фабрика святого Миколая», куди жителі приносять подарунки та пожертви для сиріт. У Івано-Фр. обл. створ. комплекс «Садба Святого Миколая», у парку «Гуцульщина» – маєток св. Миколая.

Рекомендована література

1. Кушнірук О. «Ой, хто Миколая любить!» // Музика. 2018. № 1.

Бібліографічний опис:

Миколая християнське свято / Л. В. Іванникова, О. В. Давиденко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65303>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).